

El primer projecte de monument a la Batalla de l'Ebre del 1950, d'Agustín Barlett Zaldívar

L'any 2016 serà l'any que els tortosins i les tortosines decidirem què fer del monument als morts del bàndol franquista de la Batalla de l'Ebre ubicat al mig del riu. Personalment, m'alegro molt que tinguem aquesta oportunitat, ja que estic segur que els tortosins i les tortosines no desaproveitarem l'ocasió d'expressar la nostra repulsa a la guerra, el feixisme i a qualsevol tipus de violència.

Vull agrair aquí l'esforç de tots aquells que han fet possible que la ciutadania prenga consciència del llegat ideològic d'exaltació del feixisme que hi ha sota aquella obra escultòrica de Saumells. Però crec que encara queda gent que, de bona fe, no comparteix la necessitat de retirar-la al museu. Per aquesta raó cal que els historiadors locals fem un esforç d'explicar el que significa.

Vull iniciar avui aquest repte que no pretenc fer en solitari ni crec tindre totalment tancat, però al qual crec poder aportar una mica de llum necessària abans que tots decidim què fer-ne.

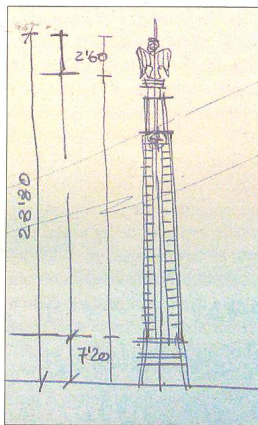
La primera referència que fins al moment hem trobat sobre el monument a la Batalla de l'Ebre data

del 1950, setze anys abans de la inauguració del monument. Es tracta d'un projecte que està arxivat a l'AHCTE (Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre) i que conté alguns elements escultoris molt similars a l'actual, creat per l'arquitecte municipal Agustín Barlett Zaldívar. És curiós que aquest fou també l'arquitecte que construï una de les obres més emblemàtiques de la II República a la nostra ciutat: el mercat del peix.

El projecte es titula *Proyecto de construcción del monumento en honor al glorioso ejército vencedor de la batalla del Ebro* i disposem del pressupost, a més a més de la memòria. És força interessant veure com el nom del monument va canviant. Així, segons els contractistes que presenten ofertes, l'anomenen *Obelisco para monumento a los caídos o Héroes de la Batalla del Ebro*.

En la memòria explica molt clarament que es volia aprofitar la pilastra que hi havia al mig del riu i també argumenta quina era la visió de la guerra per part de l'autor, almenys la visió pública.

"Subvertidos en nuestra Patria los fundamentos tradicionales de su propia esencia, encarnecido el principio

Font: AHCTE. Detall d'un dibuix, datat el 1962, que sembla fer referència al projecte de Barlett Zaldívar.

de autoridad, desacatados los Mandamientos Divinos, y en peligro la unidad nacional, el General Franco escuchando los angustiados clamores de la mayoría de españoles, emprendió, poniéndose a su frente el 18 de julio de 1936, la Cruzada de Libera Nacional (...). Su espada de Caudillo dejó dividido en dos el solar patrio: España Nacional y España Roja. La recon-

quista de esta por sus tropas fue lenta, costosa y sangrienta aunque la victoria siguiera siempre sus pasos".

De tots és conegut que la Batalla de l'Ebre fou un dels enfrontaments més importants de la Guerra. Barlett Zaldívar també ho explica des del prisma franquista:

"(...) En agosto de 1938, las tropas del Ejército Nacional, el español por antonomasia, emprenden una tenaz ofensiva que obliga a desalojar al ejército de la anti-patria de sus posiciones en la margen derecha del Ebro y a replegarse a la otra orilla, materialmente aniquilado. Consecuencia inmediata (...) condujo las tropas del Caudillo a la rápida liberación de la totalidad del territorio nacional (...).

A més a més, detalla com havia de ser el monument i explica el simbolisme polític de cadascun dels elements. Tenint present que el monument de Saumell del 1966 comparteix alguns dels trets, és interessant tindre-ho present:

"(...) erigir un alto obelisco de plànta cruciforme, rematado en su parte superior por un águila, la simbólica de la idea imperial del movimiento renovador, aferrando sus garras a un pedruzco, ó sea simbolizando la definitiva posesión de las tierras recién conquista-

Felip Monclús i Arasa

Llicenciat en història i professor de secundària.

das que bañaron las aguas del río; en la parte anterior, bajo ella, una larga y fina espada de corte semejante a la usada por el Cid (...).

"La espada victoriosa del Caudillo, será de dorado bronce (...).

"En la parte inferior, dos cuerpos pétreos adosados, llevarán en sus frentes las cinco flechas emblema del movimiento (...).

Desconeixem, de moment, per quin motiu aquest monument no es va dur a la pràctica, ja que estava projectat per finalitzar-lo el 1951, encara que hi ha pressupostos posteriors com el del contractista Obalat, del 1952, que xifrava el monument en poc més de 862 mil pessetes.

Curios és també que a la mateixa carpeta de l'arxiu apareguen dos projectes posteriors de passarel·la sobre el riu Ebre, del 1955, una de les quals aprofitava la pilastra destruïda. Finalment, ni el projecte originari de Barlett Zaldívar ni les passarel·les, que amb ulls actuals semblen més pràctiques, es van dur a terme.